

Education at a Glance: OECD Indicators – 2006 Edition

Summary in Hungarian

Pillantás az oktatásra OECD mutatók – 2006. évi kiadás

Összefoglalás magyarul

A *Pillantás az oktatásra* a pedagógusok, politikai döntéshozók, diákok és szülei számára, az OECD országok valamint számos nem OECD partnerország oktatási teljesítményének és -politikájának szinte valamennyi mennyiségi és minőségi szempontjára vonatkozóan közöl bőséges mutatószám-gyűjteményt. A jelentés a teljesítményre, az erőforrásokra, a részvételi arányokra és az iskoláztatás szerveződésére vonatkozó adatokon felül olyan kérdések értékeléséhez szükséges objektív adatokkal is szolgál, mint például az alapvető készségek oktatásának jelentősége, az ideális osztályméret vagy a tanév hossza.

Az oktatási rendszerek minőségének vizsgálata

2003-ban az OECD Nemzetközi Tanulói Teljesítményértékelési Programja (Programme for International Student Assessment, PISA) a tizenöt éves tanulók matematikai teljesítményét mérte le az OECD országokban. Finnország, Korea és Hollandia a többi OECD ország átlagánál magasabb pontszámokat ért el, az átlagos tudásszint több mint másfélszeresét elsajátítva. Tizenegy további ország (Ausztrália, Belgium, Kanada, a Cseh Köztársaság, Dánia, Franciaország, Izland, Japán, Új-Zéland, Svédország és Svájc) ért el az OECD átlag fölötti pontszámot. Ausztria, Németország, Írország és a Szlovák Köztársaság az OECD átlaghoz közeli szinten teljesít, a maradék 11 ország pedig ezalatti teljesítményt nyújt.

A korábbi generációkról nincs hasonló teljesítmény-összehasonlítás, a különböző oktatási szintek elvégzése azonban némi támpontot ad a tanulmányi előmenetellel kapcsolatban. Az OECD országokban a felnőtt népesség átlag 42%-a csak felső középiskolai tanulmányait fejezi be. A felnőttek mintegy

30%-a csupán általános iskolai vagy alsó középiskolai végzettségű, és 25%-uk fejezi be felsőfokú tanulmányait is. Az egyes országok azonban jelentős eltéréseket mutatnak a tanulmányi előmenetel népességen belüli megoszlása terén.

A kelet-ázsiai országok a teljesítmény tekintetében egyre inkább felülmúlják Európát és az Egyesült Államokat. Két generációval ezelőtt a koreai életszínvonal a mai afganisztáni szintnek felelt meg, és Korea a leggyengébb oktatási teljesítményt nyújtó országok közé tartozott. Ma a 25–34 év közötti koreai népesség 97%-a befejezi felső középiskolai tanulmányait, amivel listavezető az OECD országok között. Korea példája azonban nem egyedülálló. Csak 1995–2004 között több mint kétszeresére nőtt az egyetemre járó diákok száma Kínában és Malajziában, 83%-kal emelkedett Tájföldön és 51%-kal nőtt Indiában.

Ázsia a minőség tekintetében is jól teljesít. Az Egyesült Államokban és Európa nagy országainak többségében a tizenötévesek a PISA felmérés során csupán az OECD átlaga körül illetve alatta teljesítettek. A 2003. évi PISA felmérésben résztvevő kelet-ázsiai oktatási rendszer a tíz legjobb teljesítményt nyújtó ország között volt, és sikereiket anélkül éri el, hogy sok lenne a lemaradó diák. Ezzel szemben, az EU-ban, a tizenötévesek átlagosan 20%-a és az Egyesült Államokban több mint egynegyedük 1. szintű (a legalacsonyabb PISA szint) vagy még annál is gyengébb teljesítményt nyújtott. Az OECD országok egészét tekintve, a legszegényebb családokból származó diákok átlagosan 3,5-szer nagyobb valószínűséggel teljesítenek az 1. szinten vagy annál is gyengébben, mint a legelőnyösebb társadalmi-gazdasági háttérrel rendelkezők.

Osztályméret: A kisebb nem mindig jobb

Az eredmények nem mutatnak egyszerű összefüggést a diák/tanár arány és a teljesítmény között. Japánban, Koreában, Mexikóban, valamint Brazíliában, Chilében és Izraelben 30 vagy még annál is több diák jár egy osztályba, a 20 fős vagy még ennél is alacsonyabb létszámú dán, izlandi, luxemburgi, svájci és orosz föderációbeli osztályokkal szemben; de például Luxemburgban a diákoknak csak 2,7%-a tartozik a PISA felmérés matematikából legjobban teljesítő rétegébe, a japán 8,2%-os aránnyal szemben.

A tanár-diák kölcsönhatás az egy tanár felelősségi körébe tartozó osztályok illetve diákok számától; a tanított tantárgytól; a tanár tanítással és egyéb kötelezettségekkel telő idejének arányától; a diákok osztályon belüli csoportosításától, valamint a közös (teamben való) tanítás gyakorlatától is függ.

Nemek egyensúlya: A lányok tanulmányi teljesítménye felülmúlja a fiúkét

A nemek között az iskolai végzettségben mutatkozó eltérések a nők irányába tolódnak el. Az 55–64 éves korcsoportban a formális tanulás átlagos időtartama terén csak három országban nagyobb a nők aránya, a 25–34 évesek között azonban az átlagosan tanulással töltött évek száma 30 OECD ország közül 20-ban a nők esetében több, és a fennmaradó 10 országból csupán kettőben (Svájc és Törökország) mutatkozik 0,5 évet meghaladó különbség a férfiak javára.

A felső középiskolát elvégző lányok aránya 22 OECD országból 19-ben, illetve a három partnerországban, ahol a nemek szerinti végzettségi arányok összehasonlíthatóak, meghaladja a fiúkét. A lányok javára tapasztalt eltérés Dániában, Finnországban, Izlandon, Írországon, Új-Zélandon, Norvégiában, Lengyelországban, Spanyolországban, valamint Brazíliában meghaladja a 10 százalékpontot. Törökországban a diplomázási arányszám a fiúk esetében nyolc százalékponttal magasabb, míg Koreában és Svájcban egy százalékpontnál is kevesebb a különbség.

A tanári fizetések és a munkateher: változatos kép az OECD-n belül

A legalább 15 éves gyakorlattal rendelkező tanárok fizetése az általános- és alsó középiskolai oktatásban az 1 főre eső GDP-hez viszonyítva Magyarországon (0,91), Izlandon (0,69), Norvégiában (0,87), Lengyelországban (0,83) valamint Izraelben (0,73) a legalacsonyabb; és Koreában (2,37 az általános és 2,36 az alsó középiskolai esetében), Mexikóban (2,09 az alsó középiskolai esetében) valamint Törökországban (2,44 az általános iskolainál) a legmagasabb. A felső középiskolai általános oktatásban Norvégiában (0,87), Lengyelországban (0,83), Izlandon (0,94) és Izraelben (0,73) a legkisebb ez az arányszám.

A legalább 15 éves gyakorlattal rendelkező tanárok fizetése az alsó középiskolai szinten a Lengyelországot jellemző 10.000 amerikai dollártól a németországi, koreai és svájci legalább 48.000 dolláron keresztül a luxemburgi 80.000 dollárt is meghaladó skálán mozog.

Az 1996–2004 közötti időszakban, a tanári fizetések reálértelemben gyakorlatilag az összes országban nőttek, a legjelentősebb mértékben Finnországban, Magyarországon és Mexikóban. Spanyolországban a fizetések az általános és felső középiskolai szinten, reálértelemben, az azonos időszak alatt még akkor is csökkentek, ha az OECD átlag szintje felett maradtak.

Az állami iskolákban a tanítási órák száma éves szinten átlagosan 704; noha ez a szám a Mexikóban és az Egyesült Államokban jellemző 1000 óra felettől a Japánt jellemző 534 óráig terjed. Jelentős eltérések mutatkoznak a tanítási idő éven belüli eloszlása vonatkozásában is; az Izlandon dolgozó tanárok például több órát dolgoznak éves szinten a 36 hetes tanév alatt, mint a Dániában dolgozó tanárok, ahol a tanév 42 hétig tart. Azonban, a tanítási órák száma a tanárok munkaterhelésének csupán egyik mutatója, a pl. a felkészüléssel, osztályzással vagy iskolán kívüli tevékenységekkel töltött, jelentős mértékű időn kívül.

Az OECD országokban a 7–14 éves korú diákok átlagosan 6847 órányi oktatásban részesülnek, melyből 1570 óra 7–8 éves; 2494 óra 9–11 éves és 2785 óra pedig 12–14 éves koruk közé esik. Az OECD országokban a 9–11 éves korú diákok kötelező tanulmányi idejének átlagosan mintegy 50%-át, a 12–14 éveseknél ennek 41%-át az írás-olvasás, a matematika és a természettudományos tantárgyak teszik ki. A 9–11 évesek esetében az országok között jelentős eltérés tapasztalható az írás-olvasás kötelező óraszámának arányában: az Ausztráliában, Chilében és Izraelben jellemző legfeljebb 13%-tól a franciaországi, mexikói és hollandiai 30%-os arányig. A modern idegennyelvekre szánt idő vonatkozásában is számottevő eltérések észlelhetők: az

Ausztráliában, Angliában, Japánban és Mexikóban jellemző legfeljebb 1%-tól egészen a luxemburgi 21%-ig.

Az iskoláztatás költsége: a GDP átlag 5,9%-a az OECD országokban

Az oktatásra fordított kiadások az OECD országokban a GDP átlag 5,9%-át teszik ki, ami a törökországi 3,7% és az izlandi 8% közötti skálán mozog. Az 1 tanulóra eső oktatási kiadás egy tipikus OECD országban az általános iskolai szinten évi 5450 USD, a középiskolain 6962 USD, míg a felsőfokú oktatásban 11.254 USD. Az OECD országok átlagosan 77.204 amerikai dollárt költenek 1 diák általános és középiskolai tanulmányainak elméleti időtartama alatt. A teljes skála a Mexikót, Lengyelországot, a Szlovák Köztársaságot, Törökországot, Brazíliát, Chilét és az Orosz Föderációt jellemző 40.000 USD alatti érték és az Ausztriát, Dániát, Izlandot, Olaszországot, Luxemburgot, Norvégiát, Svájcot és az Egyesült Államokat jellemző legalább 100.000 USD között mozog. A felsőoktatásban a képzések széles választéka igencsak megnehezíti az összehasonlításokat. Az egy felsőoktatási hallgatóra eső éves kiadások például Japánban nagyjából megegyeznek a németországiakkal (Japánban 11.556 USD, Németországban 11.594 USD). A felsőoktatási tanulmányok átlagos időtartama azonban Németországban 5,4 év, viszont Japánban csak 4,1 év; így az egy felsőoktatási hallgatóra eső összkiadás csupán 47.031 USD Japánban a németországi 62.187 USD értékkel szemben.

Meg kell jegyezni, hogy az alacsonyabb fajlagos kiadás nem feltétlenül eredményez gyengébb teljesítményt. Korea és Hollandia esetében például az általános- és középiskolai kiadások az OECD átlag alattiak, mégis a 2003. évi PISA felmérés alapján mindketten a legjobban teljesítő országok között voltak.

1995 és 2003 között az általános-, középiskolai és nem felsőfokú post-secondary hallgatókra fordított kiadások minden országban nőttek. A változások az adatokkal rendelkező 26 OECD ország és partnerország közül 16-ban meghaladják a 20%-ot, míg Ausztráliában, Görögországban, Magyarországon, Írországon, Mexikóban, Hollandiában, Lengyelországban, Portugáliában, a Szlovák Köztársaságban, Törökországban és Chilében legalább 30%-ot tesznek ki. Csupán Németországban, Olaszországban, Svájcban és Izraelben mértek 10%-os vagy annál is alacsonyabb kiadás-növekedést egy általános-, középiskolai és nem felsőfokú post-secondary hallgatóra vonatkozóan. Úgy tűnik, hogy nem az egyre csökkenő felvételi arányszámok e változások fő mozgatórugói.

A felsőoktatás szintjén eltérő tendencia érvényesül. Az adatokkal rendelkező 27 OECD és partnerország közül 7-ben (Ausztrália, Cseh Köztársaság, Lengyelország, Portugália, Szlovák Köztársaság, Brazília és Izrael) főként 1995–2003 között, a hallgatói létszámban bekövetkezett, 30%-ot meghaladó növekedés következtében csökkentek az egy felsőoktatási hallgatóra fordított kiadások. Görögországban, Magyarországon, Írországon, Mexikóban és Chilében viszont a felvettek számának 93%, 70%, 34%, 48% illetve 68%-os növekedése ellenére is jelentősen nőttek az egy hallgatóra eső kiadások. A 27 OECD és partnerország közül csupán Ausztriában, Kanadában, Dániában,

Németországban, Olaszországban, Hollandiában és Törökországban nőtt 10%-nál kisebb mértékben a felsőoktatási hallgatók létszáma.

Ki fizeti? A kormányzatok még mindig viselik a költségeket, de egyre nő a magánfinanszírozás

Az OECD országokban az általános, közép- és nem felsőfokú post-secondary oktatás 93%-át közpénzekből finanszírozzák annak ellenére, hogy Ausztráliában, Németországban, Koreában, Mexikóban, Svájcban, az Egyesült Királyságban és a partnerország Chilében a magánfinanszírozás meghaladja a 13%-ot. Az 1995–2003 közötti időszakban az állami tőke részarányában minden szinten növekedést elérő országok száma megegyezett azon országok számával, ahol az állami tőke részaránya csökkent.

A felsőoktatásban azonban mindenütt nőtt a magántőke részaránya. Az adatokat szolgáltató országok felében 3 százalékpontot meghaladó mértékben, Ausztráliában, Olaszországban és az Egyesült Királyságban pedig több mint 9 százalékponttal nőtt a magántőke részaránya.

A magántőkéből finanszírozott felsőoktatás aránya a Dániát, Finnországot, Görögországot, Norvégiát és Törökországot jellemző 5% alatti értéktől az Ausztráliát, Japánt, Koreát, az Egyesült Államokat és Chilét jellemző 50% fölötti értékig terjed. A magánfinanszírozás zöme a háztartásoktól származik, nevezetesen tandíjak formájában. Az országok egynegyede nem szed tandíjat, és a tandíjak szintje jelentős eltérést mutat a többi ország között.

Oktatási beruházás: Jelentős megtérülés a gazdaságok és a magánszemélyek részére

Az oktatás főleg közkiadásokból finanszírozzák, és számos tanulmány azt sugallja, hogy ez a pénz jól kerül felhasználásra. Az OECD térségben minden további oktatási év általában 3–6% közöttire becsült hosszú távú hatást gyakorol a gazdasági teljesítményre. A gazdasági növekedés okairól szóló elemzés rámutat, hogy 1994 és 2004 között az egy főre eső GDP-növekménynek legalább a fele a legtöbb OECD országban a munka növekvő termelékenységének tudható be. A termelékenység-növekedés nem kizárólag az oktatásnak köszönhető, de egy, a műveltséget a humántőke egyik fokmérőjeként tekintő tanulmány rámutat arra, hogy a nemzetközi átlagnál 1%-kal magasabb műveltségi pontszámokat szerző országok a többi ország eredményeinél 2,5%-kal magasabb munka termelékenységi és 1,5%-kal magasabb egy főre jutó GDP szintet érnek el.

Az oktatás a magánszemélyek számára is biztos befektetés. Lévén, hogy az általános iskolai és a középiskolai oktatás nagy része kötelező, a „befektetési döntés” általában arra vonatkozik, hogy valaki jelentkezzen-e további képzésekre. Az „osztályzatok inflációjáról” és a végzettségek leértékeléséről szóló hírek ellenére az egyetemi szintű diploma megszerzésére irányuló befektetés – az első szakképzettség részeként végezve – akár 22,6%-os éves hozamot is eredményezhet a magánszemélyek számára (a jövőbeni kereseti kilátások és az egyén tanulmányi költségeinek összevetése alapján számolva), az

összes országban 8% fölötti megtérülési ráta mellett. Jelentős közvetett hasznok is mutatkoznak; számos nemzeti elemzés is rámutat a magasabb tanulmányi előmenetel és a jobb szellemi és fizikai állapot közötti pozitív ok-okozati összefüggésre.

Az oktatás azonban nem szünteti meg a nemek közötti jövedelem-egyenlőtlenségeket: azonos szintű tanulmányi előmenetel mellett a nők a férfiak fizetésének jellemzően csupán 50–80%-át keresik.

A demográfiai változások hatása

A 30 OECD országból 23-ban, valamint Chilében, a tanköteles diákok száma az elkövetkezendő 10 év során csökkenni fog. Ez a trend Koreában a legdrámaibb, ahol az 5–14 év közötti népesség várhatóan 29%-kal csökken majd. A 15–19 éves korcsoport tekintetében legalább 30%-os csökkenő tendencia várható a Cseh Köztársaságban, Lengyelországban, a Szlovák Köztársaságban és az Orosz Föderációban.

Egyes országokban ez a csökkenés már korábban bekövetkezett. Spanyolországban például a 20–29 év közötti népesség az elkövetkezendő 10 évben 34%-kal csökken majd.

Szemléltetésképpen, ha feltételezzük, hogy a részvételi arányok és az egy hallgatóra eső kiadások mértéke a jelenlegi szinten marad, a népességi trendek négy OECD ország és Chile kivételével mindenhol az oktatási kiadások szintjének csökkenését vonják maga után, a lehetséges érvelés szerint nagyobb teret nyújtva ezen országoknak a részvételi arányok illetve az egy hallgatóra eső kiadások növelésére. Az Egyesült Államok népességi előrejelzései ezzel szemben viszonylag erős növekedést mutatnak az elkövetkezendő évtizedre, amely akár finanszírozási nyomással is járhat.

© OECD 2006

Ez az összefoglalás nem hivatalos OECD fordítás.

Ez az összefoglalás abban az esetben másolható,
ha megemlítsük az OECD szerzői joga és az eredeti kiadvány címe.

**A többnyelvű összefoglalások az eredetileg angol ill. francia nyelvű OECD
kiadványok kivonatos fordításai.**

**Az OECD on-line könyvesboltban díjmentesen állnak rendelkezésre:
www.oecd.org/bookshop/**

További információ kérhető a Közügyi és Kommunikációs Igazgatóság Jogi
és Fordítási Csoportjától.

rights@oecd.org

Fax: +33 (0)1 45 24 99 30

OECD Rights and Translation unit (PAC)
2 rue André-Pascal
75116 Paris
France

Látogasson el honlapunkra: www.oecd.org/rights/

